

УДК 378.014.543: 331.101

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2026-1-9>**Писарчук О.В.**

кандидат економічних наук, доцент
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6674-9223>

Pysarchuk Oksana

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ДИНАМІКА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТИСКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

DYNAMICS OF STATE FUNDING FOR HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: CHALLENGES OF INFLATIONARY PRESSURE AND PROSPECTS FOR HUMAN CAPITAL RECOVERY

У статті досліджено динаміку державного фінансування вищої освіти України в умовах інфляційного тиску та воєнних викликів крізь призму відтворення людського капіталу. Метою роботи є оцінювання реальної фінансової спроможності університетської системи шляхом коригування номінальних бюджетних показників на інфляційний чинник. Методичну основу становлять індексний аналіз, структурно-динамічне порівняння та розрахунок інтегрального показника реального ресурсного забезпечення. Обґрунтовано, що формальне зростання видатків не гарантує підвищення їх реальної результативності, а зміна структури джерел фінансування посилює соціально-економічні ризики. Практичне значення результатів полягає у можливості використання запропонованого підходу для формування обґрунтованої бюджетної стратегії розвитку вищої освіти.

Ключові слова: державне фінансування вищої освіти; людський капітал; інфляційний чинник; реальна фінансова спроможність; університетська екосистема, індексний аналіз; повоєнне відновлення.

The issue of state funding for higher education in Ukraine is becoming increasingly important in the context of inflationary instability and structural transformations in the economy, when human capital determines the potential for post-war recovery and long-term growth. The purpose of this article is to comprehensively assess the dynamics of budgetary support for the university system in real terms, taking into account the inflation factor and identifying its impact on the ability to reproduce human capital. The methodological basis of the study consists of methods of comparative and structural-dynamic analysis, an index approach to adjusting nominal indicators, calculation of an integral indicator of real financial capacity, as well as scenario modelling of possible trajectories of funding development. The calculations show that the nominal growth of budget allocations during the period under review does not reflect real financial dynamics, since the accelerated depreciation of the currency led to a significant reduction in the purchasing power of expenditures. The phased nature of the transformation of financial support has been identified, characterised by initial inflationary erosion, a period of relative stabilisation and a subsequent decline in real resources during the period of military challenges. It is argued that the reduction in per capita expenditure on education and the change in the ratio between general and special funds create structural risks for ensuring the accessibility and quality of higher education. It has been shown that increased dependence on extrabudgetary sources of funding effectively transforms the resource provision model, shifting the financial burden to households and other stakeholder groups. The practical value of the results obtained lies in the possibility of using the proposed tools for objective monitoring of the real financial capacity of the higher education system and justification of budget policy parameters in conditions of macroeconomic instability. The developed approach can serve as an analytical basis for making strategic decisions on restoring university infrastructure, optimising the financing structure and ensuring the sustainable development of human capital as a key resource for the country's economic modernisation.

Keywords: state funding of higher education; human capital; inflation factor; real financial capacity; university ecosystem; index analysis; post-war recovery.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації економіки України питання державного фінансування вищої освіти виходить за межі галузевого регулювання та набуває системного макроекономічного значення. Вища освіта виступає не лише сферою бюджетних видатків, а інституційною основою формування людського капіталу, який визначає потенціал повоєнного відновлення, конкурентоспроможність національної економіки та її інтеграцію у глобальний простір знань. Саме тому характер і динаміка бюджетного забезпечення університетської системи повинні розглядатися не ізольовано, а у взаємозв'язку з довгостроковими завданнями економічної стабілізації та структурної модернізації країни.

Водночас упродовж останнього десятиліття державне фінансування вищої освіти формально демонструє тенденцію до номінального зростання. Проте в умовах інфляційного тиску, зумовленого макроекономічною нестабільністю та воєнними викликами, номінальні показники втрачають аналітичну достатність. Реальна купівельна спроможність бюджетних асигнувань суттєво звужується, що трансформує фінансову динаміку у якісно інший вимір, вимір фактичної спроможності системи забезпечувати належний рівень підготовки фахівців, підтримки науково-педагогічного потенціалу та розвитку освітньої інфраструктури. Таким чином, постає методологічна проблема коректного вимірювання реальної фінансової динаміки, без чого оцінювання ефективності бюджетної політики у сфері освіти залишається фрагментарним.

Особливої гостроти ця проблема набуває у період воєнного стану та повоєнної реконструкції. Перерозподіл бюджетних пріоритетів на користь сектору оборони є об'єктивною необхідністю, однак довготривале зниження реальної фінансової спроможності університетів створює ризик системної деградації людського капіталу. Зменшення питомих витрат на одного здобувача освіти, посилення залежності від позабюджетних джерел фінансування, підвищення вартості навчання та зростання соціальної селективності доступу до вищої освіти формують довгострокові негативні ефекти, які проявлятимуться у зниженні інноваційного потенціалу економіки та уповільненні темпів відновлення. Проблема потребує не лише фіксації змін у номінальних обсягах фінансування, а й розроблення інструментарію оцінювання реальної фінансової спроможності системи з урахуванням інфляційних процесів та структурних зрушень у джерелах ресурсного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансування вищої освіти як інструменту відтворення людського капіталу має глибоке теоретичне коріння і водночас зберігає стійку практичну актуальність.

Теоретичним підґрунтям більшості сучасних досліджень у цій сфері залишаються класичні праці Т. Шульца [14] та Г. Беккера [13]. Саме Шульц у своїй праці [14] сформулював базову тезу про те, що видатки на освіту слід розглядати не

як споживання, а як інвестицію, що генерує довгостроковий економічний ефект. Г. Беккер, у свою чергу, розвинув цю ідею до рівня розгорнутої теоретично-емпіричної концепції, обґрунтувавши раціональність приватних інвестицій в освіту [13].

Проблематика фінансування вищої освіти в Україні посідає вагоме місце у сучасному науковому дискурсі, що зумовлено її безпосереднім зв'язком із формуванням людського капіталу та стійкістю національної економіки. У роботі Д. М. Гладких і К. Ю. Малафеевої [3] акцентовано увагу на системних диспропорціях ресурсного забезпечення закладів вищої освіти та обґрунтовано напрями удосконалення механізмів розподілу бюджетних коштів. У дослідженні О. Кириленка та Б. Малиняка [8] державні видатки на вищу освіту розглядаються крізь призму запровадження середньострокового бюджетного планування. Автори обґрунтовують важливість прогнозованості та стабільності фінансування, проте аналіз здійснюється переважно в номінальному вимірі, що обмежує можливості оцінювання реальної купівельної спроможності бюджетних асигнувань в умовах макроекономічної турбулентності.

У роботі Г. Р. Натрошвілі [9] акцент зроблено на фінансово-економічній підтримці розвитку закладів вищої освіти, зокрема на ролі держави у створенні умов для їх інституційної стійкості. Проте взаємозв'язок між динамікою реальної фінансування та потенціалом повоєнного відновлення людського капіталу не отримує комплексного кількісного обґрунтування.

Так, М. Кічурчак на основі економетричного моделювання дослідив чинники бюджетного фінансування вищої освіти у країнах ЄС та виявив детермінанти, що визначають обсяги видатків бюджету на освіту [7]. В роботі авторського колективу [11] зосереджено увагу на фінансових і економічних аспектах втрати людського капіталу в умовах кризових явищ у вищій школі та окреслено напрями інвестиційної політики, спрямованої на збереження кадрового потенціалу університетів. Л. Гейко та М. Кузнєцова [2] проаналізували ключові проблеми фінансування вищої освіти в Україні в умовах воєнного стану, зосередившись на питаннях достатності та структури ресурсного забезпечення.

Окремим напрямом, що помітно активізувався є дослідження взаємозв'язку між фінансовою політикою держави та розвитком людського капіталу в широкому сенсі. У цьому контексті заслуговують на увагу роботи І. Чугунова [12], які обґрунтували роль бюджетних інструментів у забезпеченні відтворення людського капіталу, зокрема в умовах воєнного часу та через залучення механізмів фандрайзингу. А. Ільїна [5] розробила підходи до інвестиційної оцінки людського капіталу в умовах цифрової трансформації та запропонувала теоретичну модель, що описує взаємозалежність між вкладеннями в освіту та інноваційним потенціалом національної економіки. Важливим є також доробок В. Антонюка [1], який окреслив питання про ризики деградації людського капіталу внаслідок

док руйнування освітньої інфраструктури в умовах збройного конфлікту. Попри наявність значного масиву досліджень, невирішеною залишається проблема оцінювання реальної фінансової спроможності системи вищої освіти з урахуванням інфляційних процесів та воєнних трансформацій бюджетної політики.

Метою статті є проведення комплексного аналізу динаміки державного фінансування вищої освіти в Україні у 2015–2025 роках з урахуванням інфляційного чинника та визначення реальної фінансової спроможності системи у контексті відтворення людського капіталу. Для досягнення поставленої мети передбачено здійснити коригування номінальних бюджетних показників на індекс інфляції, на підставі цього, оцінити структурні зрушення у співвідношенні джерел фінансування, а також окреслити можливі сценарії подальшої фінансової динаміки з позицій забезпечення стійкого розвитку університетської системи.

Виклад основних результатів дослідження.

Система вищої освіти в Україні має розгалужений характер та передбачає підпорядкованість ЗВО різним міністерствам, відомствам, управлінням, департаментам, як на державному, так і на регіональному рівнях [4]. За результатами розрахунків, за даними [4] понад 80% здобувачів навчають в ЗВО, які підпорядковано Міністерству освіти і науки України, без урахування ЗВО, чия діяльність спрямована на підготовку фахівців в сфері безпеки та оборони країни. Фінансування підготовки здійснюється відповідно до Паспорту бюджетної програми за КПКВК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» [10].

Дослідження фінансового забезпечення вищої освіти в Україні впродовж 2015–2025 років дозволило виявити глибокі структурні суперечності між номінальним зростанням бюджетних асигнувань [10] та реальною спроможністю системи відтворювати людський капітал належної якості.

В номінальному вираженні загальний обсяг фінансування вищої освіти, сумарно загальний (ЗФ) та спеціальний (СФ) фонди, збільшився

з 17,7 млрд грн у 2015 р. до 36,6 млрд грн у 2025 р., тобто більш ніж удвічі. В умовах щорічно високого рівня інфляції, яка характерна економіці України, застосування такого підходу до оцінювання за абсолютними величинами є методологічно некоректним. Для забезпечення коректності проведення аналізу в дослідженні було запроваджено індекс реальної фінансової спроможності (ІРФС) системи вищої освіти, який дозволяє перейти від номінального до реального виміру ресурсного забезпечення. ІРФС пропонується визначити наступним чином. По-перше, було визначено накопичений індекс інфляції відносно базового 2015 року за формулою:

$$I_{\text{інфл}_t} = I_{\text{інфл}_{t-1}} \times (\text{Темп}_{\text{інфл}_t} \div 100),$$

де $I_{\text{інфл}_t}$ – індекс інфляції, при $I_{\text{інфл}_{2015}} = 1,0$. По-друге, номінальні обсяги фінансування (НФін) було переведено у ціни базового року, тобто визначено реальне фінансування (РФін), а саме, $\text{РФін}_t = \text{НФін}_t \div I_{\text{інфл}_t}$, і останнім кроком здійснено розрахунок безпосередньо індексу ІРФС:

$$\text{ІРФС}_t = (\text{РФін}_t \div \text{РФін}_{2015}) \times 100\%$$

Значення ІРФС понад 100% свідчить про реальне нарощення фінансової спроможності системи через реальне зростання фінансування, а рівень індексу нижче 100% свідчить про її деградацію у порівнянні з базовим роком. В таблиці 1 представлено зведену динаміку обсягів фінансування вищої освіти у вартісному вираженні, а також динаміку розрахункового індексу ІРФС.

Застосування ІРФС при аналізі обсягів фінансування за 2015–2025 роки дозволило виділити три якісно відмінні фази у динаміці фінансового забезпечення вищої освіти (рис. 1).

Перша фаза (2015–2017), яку визначимо як первинну інфляційну ерозію. У перші роки після економічної кризи 2014–2015 рр. система вищої освіти функціонувала в умовах різкого знецінення бюджетних асигнувань. Накопичений індекс інфляції вже у 2016 р. сягнув 1,124, а у 2017 р. досяг

Таблиця 1

Обсяги фінансування та динаміка індексу реальної фінансової спроможності

Рік	Індекс інфляції	НФін, млрд грн		РФін, млрд грн		ІРФС		
		Усього	ЗФ	Усього	ЗФ	Усього	ЗФ	СФ
2015	1	17,74	10,76	17,74	10,76	100	100	100
2016	1,124	18,21	11,45	16,20	10,18	91,3	94,6	86,2
2017	1,278	19,92	12,43	15,59	9,72	87,9	90,3	84
2018	1,403	25,20	16,48	17,96	11,75	101,2	109,1	89,1
2019	1,461	31,28	19,16	21,41	13,12	120,7	121,9	118,9
2020	1,534	27,89	16,26	18,19	10,60	102,5	98,5	108,7
2021	1,687	31,67	19,47	18,77	11,54	105,8	107,2	103,6
2022	2,136	35,15	21,07	16,46	9,87	92,8	91,7	94,5
2023	2,251	31,06	17,07	13,80	7,58	77,8	70,4	89,1
2024	2,521	35,49	19,99	14,08	7,93	79,3	73,7	88,1
2025	2,716	36,61	18,50	13,48	6,81	76	63,3	95,5

Джерело: авторська розробка, розраховано на підставі [6, 10]

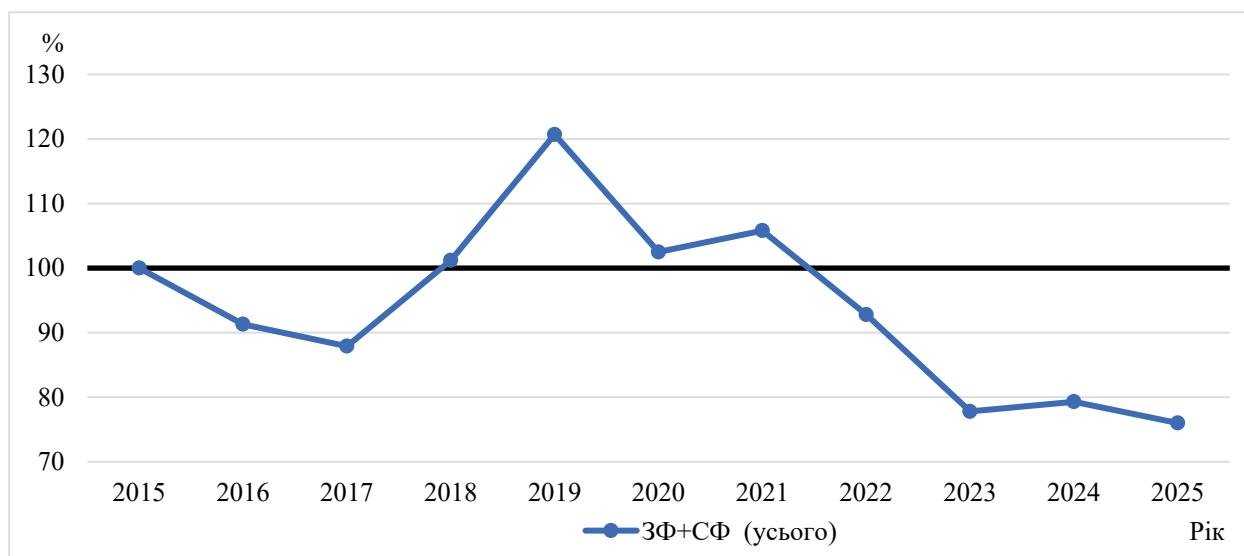

Рис. 1. Динаміка ІРФС за 2015–2025 рр. за сумарним фінансуванням

Джерело: авторська розробка

1,278, тоді як номінальне фінансування зростало значно повільнішими темпами. Як наслідок, ІРФС знизився з умовних 100% у базовому 2015 р. до 91,3% у 2016 р. та 87,9% у 2017 р. Реальне фінансування у цінах 2015 р. фактично скорочувалося, система отримувала дедалі менше ресурсів у реальному вимірі, хоча номінальні показники демонструють певне зростання.

Другу фазу (2018–2021 рр.) визначено як відносну стабілізацію та досягнення пікових значень. Цей період характеризується відчутним покращенням реальних показників фінансування. У 2018 р. ІРФС вперше перевищив базовий рівень, сягнувши 101,2%, а у 2019 р. досяг свого максимального значення за весь досліджуваний період (120,7%). Такий результат був зумовлений поєднанням двох чинників, відносним уповільненням інфляції (індекс за 2019 р. становив лише 104,1%) та суттєвим зростанням бюджетних видатків на вищу освіту, зокрема за рахунок збільшення фінансування загального фонду до 19,16 млрд грн. Водночас 2020–2021 роки, попри наявність впливу пандемічних факторів, рівень фінансування вищої освіти дозволив утримати ІРФС на рівні понад 100%, що свідчить про відносну фінансову стійкість системи у цей час.

Третя фаза (2022–2025 рр.) свідчить про структурну деградацію в умовах воєнного стану. Воєнні дії на території країни з початку 2022 р. кардинально змінили умови функціонування не тільки системи вищої освіти, а й економіки в цілому. Різке прискорення інфляції (126,6% за 2022 р.) у поєднанні з об'єктивною трансформацією бюджетних пріоритетів держави в бік оборони зумовило стрімке падіння ІРФС. Вже у 2022 р. індекс знизився до 92,8%, а у 2023 р. – до 77,8%, і хоча у 2024 р. намітилося незначне поживавлення (79,3%), у 2025 р. ІРФС знову знизився до 76,0%. Це означає, що реальна фінансова спроможність системи вищої освіти у 2025 р. становить лише три чверті від рів-

ня 2015 р., попри номінальне подвоєння видатків на підготовку фахівців. Особливо критична ситуація склалася з фінансуванням із загального фонду, за яким ІРФС у 2025 р. впав до 63,3%, тобто держава реально забезпечує університети лише на рівні двох третин від обсягів 2015 року.

Паралельно із загальним скороченням реального фінансування відбуваються глибокі структурні зрушення у співвідношенні джерел ресурсного забезпечення вищої освіти. У 2015 р. частка загального фонду у сукупному фінансуванні становила 60,7%; у 2019 р. вона зросла до 61,3%, відображаючи посилення державної підтримки. Однак упродовж 2020–2025 рр. спостерігається стала тенденція до її зменшення: з 58,3% у 2020 р. до 50,5% у 2025 р. Таким чином, можна констатувати, що к 2025 року в цілому частки державного та позабюджетного фінансування фактично зрівнялися.

Такий структурний зсув не є нейтральним явищем. По суті, він свідчить про те, що в умовах скорочення державних видатків у реальному вимірі система вищої освіти компенсує дефіцит ресурсів за рахунок зростання комерційної складової, тобто перекладає фінансове навантаження на стейкхолдерів, батьків. На це вказує і динаміка ІРФС спеціального фонду: якщо у 2017 р. він становив 84,0%, то у 2025 р. досяг 95,5%, майже повернувшись до рівня 2015 р. Інакше кажучи, фінансування через надходження до спеціального фонду, тобто за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб, виявилось більш стійким до інфляційного тиску, ніж державне. Це явище можна кваліфікувати як вимушене перенесення витрат на вищу освіту на приватний капітал, що суперечить концепції вищої освіти як суспільного блага та інвестиції держави у людський капітал.

Зазначена тенденція має прямі наслідки щодо доступності вищої освіти. Зростання частки спеціального фонду означає, по-перше, підвищення

плати за навчання, по-друге, призводить до посилення селективності вступу за економічним критерієм, по-третє, це сприяє підвищенню ризику відтоку талановитих, але фінансово незабезпечених абітурієнтів [12] з вітчизняної системи вищої освіти. В умовах воєнного часу та еміграційних втрат це набуває особливої гостроти.

Наступним кроком аналітичного дослідження стало визначення реального рівня витрат на підготовку одного студента денної форми навчання, оскільки на фінансування саме цієї категорії за даними [10] припадає близька 80 % обсягу фінансування. Аналіз у розрахунку на одного студента денної форми навчання підтверджує та поглиблює висновки, отримані на агрегованому рівні. Реальні витрати на підготовку одного студента у цінах 2015 р. скоротилися з 27 940 грн у базовому році до 21 868 грн у 2025 р., тобто на 21,7%. Показовим є те, що у 2019 р. цей показник досягав 39 193 грн, а за шість наступних років відбулося його скорочення майже на 44%.

Необхідно враховувати, що кількість студентів денної форми навчання також зазнала суттєвих змін, з 634 987 осіб [4] у 2015 р. до 505 642 осіб [4] у 2021 р., тобто скоротилася майже на 20%. Проте з 2022 по 2025 роки, незважаючи на воєнні дії, зросла до 616 157 осіб у 2025 р. Це зростання пояснюється переважно переміщенням частини студентів із тимчасово окупованих територій, внутрішнім переміщенням, певними преференціями для студентів денної форми навчання, а не реальним розширенням кола потенційних вступників через демографічно-міграційних процесів. В будь-якому разі, збільшення кількості студентів на фоні скорочення реального фінансування лише поглиблює деградацію питомого ресурсного забезпечення освітнього процесу.

Наведені дані набувають особливого значення, якщо розглядати їх крізь призму теорії людського капіталу. Згідно з класичними положеннями цієї теорії, розвиненими у працях Т. Шульца та Г. Беккера [13, 14], інвестиції у вищу освіту є довгостроковими вкладеннями, що формують продуктивний потенціал як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Скорочення реального фінансування вищої освіти не є, отже, лише бюджетно-технічним питанням, це рішення, наслідки якого відкладено в часі, але такі наслідки неминучі. Скорочення реального фінансування вищої освіти в майбутньому приведе до зниження якості освітньої інфраструктури [3], відтік науково-педагогічних кадрів, звуження можливостей для наукових досліджень, що в підсумку матеріалізується у скороченні людського капіталу нації та уповільненні економічного відновлення.

Особливо чутливим цей зв'язок проявляється в умовах повоєнного відновлення, коли людський капітал перетворюється на один із ключових ресурсів реконструкції [1]. Міжнародний досвід, зокрема повоєнного відновлення Японії, Німеччини, а також досвід країн Балтії, незмінно вказує на те, що інвестиції у вищу освіту та науку є необхідною, хоча й недостатньою умовою стійкого відновлен-

ня [7]. Ігнорування цього зв'язку на рівні бюджетної політики створює ризик потрапляння у пастку низької рівноваги та загострення кризи, коли скорочення фінансування погіршує якість освіти, як наслідок – знижується привабливість вітчизняних університетів, далі, відбувається активізація освітньої еміграція, як наслідок, це призводить до зменшення людського капіталу, далі, уповільнюється економічне відновлення країни, що в свою чергу, суттєво впливає на звуження бюджетної бази для фінансування освіти.

З огляду на виявлені тенденції, запропоновано три можливі сценарії динаміки ІРФС у середньостроковій перспективі. В основу сценарного аналізу покладено два ключові параметри, зокрема, зростання бюджетного фінансування та прогнозний рівень інфляції.

Оптимістичний сценарій передбачає щорічне зростання номінального фінансування на 20–25% на тлі зниження інфляції до 8–10%. У такому випадку, ІРФС може повернутися до рівня 90–95% до 2028 р. Це можливо за умови завершення активної фази воєнних дій, поновлення міжнародної фінансової підтримки на цілі розвитку та цілеспрямованої урядової програми відновлення університетської екосистеми.

Базовий сценарій розраховано з припущення щодо зростання фінансування на рівні 12–15% та інфляції на рівні 10–12%. Так, ІРФС стабілізується у діапазоні 78–82%, тобто система залишатиметься у стані реального недофінансування, однак подальша деградація буде зупинена. Це сценарій інерційного відновлення, ймовірний за умов збереження поточних бюджетних пріоритетів.

Песимістичний сценарій передбачає збереження або посилення тиску на видатки розвитку. Цей сценарій передбачає, що зростання фінансування не перевищує 8–10%, а інфляція залишається на рівні 12–15%. За таких умов, ІРФС продовжує знижуватися, опускаючись нижче позначки 70%, що означатиме фактичну неспроможність системи забезпечити відтворення людського капіталу на прийнятному рівні.

Таким чином, результати дослідження переконливо свідчать про те, що реальна фінансова спроможність системи вищої освіти України зазнала суттєвої деградації впродовж 2015–2025 рр. Номінальне зростання видатків систематично відставало від темпів знецінення грошової одиниці, а починаючи з 2022 р. цей розрив набув критичних масштабів. Запропонований ІРФС надає дослідникам і практикам зручний інструмент для об'єктивного моніторингу реального стану фінансового забезпечення вищої освіти, що є необхідною передумовою для формування обґрунтованої освітньої та бюджетної політики в умовах відновлення.

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що оцінювання державного фінансування вищої освіти виключно у номінальному вимірі спотворює уявлення про реальний стан ресурсного забезпечення системи. Коригування бюджетних показників на інфляційний чинник дозволило виявити

тривалу тенденцію зниження фактичної фінансової спроможності університетського сектору, яка особливо посилилася в умовах воєнного стану. Зафіксоване скорочення реальних витрат, у тому числі в розрахунку на одного здобувача освіти, свідчить про поступове звуження матеріальної бази відтворення людського капіталу та зростання ризиків погіршення якості освітнього процесу. Дослідження також показало, що структурні зміни у співвідношенні джерел фінансування мають не лише фінансовий, а й соціально-економічний вимір. Збільшення ролі позабюджетних надходжень в умовах зменшення реальної частки державної підтримки означає фактичне перенесення частини витрат на домогосподарства та інших стейкхолдерів. Така трансформація ресурсної моделі може посилювати нерівність доступу до вищої освіти й створювати довгострокові обмеження для накопичення людського капіталу на національному рівні.

Отримані результати підтверджують необхідність переходу від формального контролю обсягів бюджетних асигнувань до системного моніторингу їх реальної купівельної спроможності та результативності. Запропонований підхід до вимірювання реальної фінансової динаміки може бути використаний як аналітична основа для коригування бюджетної політики у сфері освіти, особливо в контексті повоєнного відновлення та стратегічного планування розвитку університетської екосистеми.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на поглиблення інструментарію оцінювання довгострокової віддачі інвестицій у вищу освіту, зокрема через інтеграцію фінансових показників із даними про якість підготовки та траєкторії професійної реалізації випускників. Перспективним є також моделювання взаємозв'язку між динамікою реального фінансування та макроекономічними показниками розвитку, що дозволить більш аргументовано визначати оптимальні параметри державної підтримки вищої освіти в умовах нестабільності.

Бібліографічний список:

1. Антонюк В. П. Проблеми формування людського капіталу України в системі освіти та його ризики в реаліях війни. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 161–170. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).161-170](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).161-170)
2. Гейко Л. М., Кузнецова М. А. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та менеджмент*. 2023, № (9). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-03-02>
3. Гладких Д. М., Малафеева К. Ю. Ключові проблеми фінансування закладів вищої освіти в Україні та напрями їх вирішення. *Бізнес Інформ*. 2025. № 4. С. 150–159.
4. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/entrant/>
5. Ільїна А. Інвестиційна оцінка людського капіталу. *Scientia fructuosa*. № 164, 6 (2025), с. 4–23. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(164\)01](https://doi.org/10.31617/1.2025(164)01)
6. Індекс інфляції в Україні. Сайт Мінфін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
7. Кічурчак М. Чинники бюджетного фінансування вищої освіти у країнах ЄС у контексті сталого і людського розвитку: досвід для України. *Financial and Credit*

- Activity Problems of Theory and Practice*, 2022. № 2(43), с. 279–287. <https://doi.org/10.556643/fcapter.2.43.2022.3540>
8. Кириленко О., Малиняк Б. Видатки Державного бюджету України на вищу освіту в світлі запровадження середньострокового планування. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 3. С. 152–168. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.152>
 9. Натрошвілі Г.Р. Фінансово-економічна підтримка розвитку закладів вищої освіти *Modern Science – Moderní věda*. 2020. № 7. URL: https://er.knuid.edu.ua/bitstream/123456789/16346/1/Natroshvili_G_7.pdf
 10. Паспорти бюджетних програм за КПКВК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» на 2015–2025 рр. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/byudzhet-ta-zakupivli/byudzhet>
 11. Свириденко Д., Гоц Н., Ковтун І., Панченко Л., Семеник Р. & Двігун А. Фінансові та економічні аспекти втрати людського капіталу та протидія цьому виклику української вищої школи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2021. № 4(39), С. 559–569. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcapter.v4i39.241443>
 12. Чугунов І., Пасічний М. Непиталюк А. Фінансова політика розвитку людського капіталу. *Scientia fructuosa*. 2025. № 164, 6 (2025), с. 134–153. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(164\)09](https://doi.org/10.31617/1.2025(164)09)
 13. Becker Gary S. (1964) Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, First Edition. *NBER*. 2020 URL: <https://www.nber.org/books-and-chapters/human-capital-theoretical-and-empirical-analysis-special-reference-education-first-edition>
 14. Schultz T. W. Investment in human capital. *The American Economic Review*, 1961. № 51(1), с. 1–17. JSTOR 1818907

References:

1. Antoniuk V. P.(2022) Problemy formuvannia liudskoho kapitalu Ukrainy v systemi osvity ta yoho ryzyky v realiakh viiny [Problems of human capital formation in Ukraine's education system and its risks in the realities of war]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*. № 1 (42). С. 161–170. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).161-170](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).161-170)
2. Heiko L. M., Kuznetsova M. A. (2023). Problemy finansuvannia vyshchoi osvity v Ukraini [Problems of financing higher education in Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: Ekonomika ta menedzhment*, № 9. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-03-02>
3. Hladkykh D. M., Malafeieva K. Yu. (2025) Kliuchovi problemy finansuvannia zakladiv vyshchoi osvity v Ukraini ta napriamy yikh vyrishennia. [Key problems of financing higher education institutions in Ukraine and ways to solve them.] *Biznes Inform*. № 4. С. 150–159.
4. Yedyna derzhavna elektronna baza z pytan osvity. Available at: <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/entrant/>
5. Іліна А. (2025) Investytsiina otsinka liudskoho kapitalu [Investment valuation of human capital]. *Scientia fructuosa*. №164(6), s 4–23. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(164\)01](https://doi.org/10.31617/1.2025(164)01)
6. Indeks inflatsii v Ukraini [Inflation index in Ukraine]. Sait Minfin. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
7. Kichurchak M. (2021). Rozvytok rynku vyshchoi osvity v krainakh YeS yak faktor nakopychennia liudskoho kapitalu: dosvid dlia Ukrainy [The development of the higher education market in EU countries as a factor in human capital accumulation: lessons for Ukraine]. *Ekonomichni annaly-XXI*. № 192(7–8(2)), С. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V192-05>
8. Kyrylenko O., Malyniak B. (2022) Vydatky Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy na vyshu osvitu v svitli zaprovadzhennia serednostrokovoho planuvannia. [State budget expenditure on higher education in light of the introduction of medi-

- um-term planning] *Visnyk ekonomiky*. Vyp. 3. p. 152–168. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.152>
9. Natroshvili H.R (2020) Finansovo-ekonomichna pidtrymka rozvytku zakladiv vyshchoi osvity. [Financial and economic support for the development of higher education institutions] *Modern Science – Moderní věda*. № 7. Available at: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16346/1/Natroshvili_G_7.pdf
 10. Pasporty biudzhetnykh prohram za KPKVK 2201160 "Pidhotovka kadriv zakladamy vyshchoi osvity ta zabezpechennia diialnosti yikh baz praktyky" na 2015 – 2025 rr [Passports of budget programmes under KPCVK 2201160 "Training of personnel by higher education institutions and ensuring the operation of their training bases" for 2015–2025]. Available at: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/byudzhet-ta-zakupivli/byudzhet>
 11. Svyrydenko D., Hots N., Kovtun I., Panchenko L., Semeniuk R. & Dvihun A. (2021). Finansovi ta ekonomichni aspekty vtraty liudskoho kapitalu ta protydiia tsomu vyklyku ukrainskoi vyshchoi shkoly [Financial and economic aspects of human capital loss and countering this challenge in Ukrainian higher education.]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 4(39), pp. 559–569. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241443>
 12. Chuhunov I., Pasichnyi M. Nepyaliuk A. (2025). Finansova polityka rozvytku liudskoho kapitalu [Financial policy for human capital development]. *Scientia fructuosa*. № 164 (6), s. 134–153. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(164\)09](https://doi.org/10.31617/1.2025(164)09)
 13. Becker Gary S. (1964) Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education, First Edition. *NBER*. 2020 URL: <https://nber.org/books-and-chapters/human-capital-theoretical-and-empirical-analysis-special-reference-education-first-edition>
 14. Schultz T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, no. 51(1), pp. 1–17. JSTOR 1818907

Дата надходження статті: 17.02.2026

Дата прийняття статті: 10.03.2026

Дата публікації статті: 27.03.2026